

УДК 7.047"16"

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.4.9>**Литвиненко Владислав Сергійович,**

старший викладач

Хмельницького національного університету

ORCID ID: 0009-0003-8240-6388

lytvynenkovs@khnmu.edu.ua

Трачук Віктор Антонович,

старший викладач

Хмельницького національного університету

ORCID ID: 0000-0002-6711-7890

trachukvi@khnmu.edu.ua

Шерстинюк Антоніна Миколаївна,

старша викладачка

Хмельницького національного університету

ORCID ID: 0000-0002-5343-3550

sherstyniuka@khnmu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАД ПЕЙЗАЖЕМ НА ПЛЕНЕРІ В ЖИВОПИСІ

В статті викладено результати виконаного художньо-стилістичного аналізу творів визначних майстрів минулого та живописців-пейзажистів української школи, які внесли видатний вклад в образотворче мистецтво. Розглянуто історичний аспект виникнення жанру «пейзаж» у живописі. Обґрунтовано історичний аспект початкового використання у XVII–XVIII ст. пейзажу як фону для жанрових картин будь-якої тематики, якій надалі став самостійним жанром в образотворчому мистецтві. Зроблено історичний аналіз розвитку пейзажу, як жанру, на прикладі творчості художників європейської школи живопису. Також проведений аналіз творчості у пленерному живопису представників західноєвропейських художників та українських корифеїв Тетяни Яблонської, Петра Левченка, Михайла Беркоса, Михайла Дерегуса, Миколи Бурачека, Олексія Шовкуненка, Миколи Глуценка, Сергія Шишка та інших представників харківської, київської, одеської, закарпатської шкіл живопису. Розглянуто шлях розвитку пленерного пейзажу у всіх його аспектах: виборі мотиву, різноманітні колористичні вподобання та технічні прийоми, виявлено перехідний етап створення пейзажу – від роботи над ним за уявою у майстерні до написання твору безпосередньо на пленері. Велику увагу приділено аналізу етапів виконання пленерних етюдів та пейзажних творів, починаючи від пошуку мотиву, кольорової гами стану природи та характерних рис, притаманних конкретному краєвиду. Проаналізовано особливості використання різних матеріалів та технік в пейзажному живописі. Крім того, у статті подано репродукції авторських творів та узагальнено досвід у створенні етюдів та живописних пейзажів. Автори прагнули мотивувати та допомогти студентам у пошуку їх власної художньої майстерності, спираючись на надбання світових та національних художніх шкіл.

Ключові слова: живопис, імпресіонізм, картин, пейзаж, пленер, ескіз, етюд.

Lytvynenko Vladyslav, Trachuk Viktor, Sherstinyuk Antonina. CHARACTERISTICS OF WORKING ON THE OUTDOOR LANDSCAPE IN PAINTING

The article presents the results of the artistic and stylistic analysis of the works of prominent masters of the past and landscape painters of the Ukrainian school, who made an outstanding contribution to the fine arts. The historical aspect of the emergence of the "landscape" genre in painting is considered. The historical aspect of the initial use in the 17th – 18th centuries of the landscape as a background for genre paintings of any subject is substantiated. The historical analysis of the development of the landscape as a genre is also made, using the example of the work of artists of the European school of painting. The analysis of the work in plein air painting of representatives of Western European artists and Ukrainian luminaries Tetyana Yablonska, Petro Levchenko, Mykhailo Berkos, Mykhailo Deregusa, Mykola Burachek, Oleksiy Shovkunenka, Mykola Hlushchenko, Serhiy

Shyshko and other representatives of the Kharkiv, Kyiv, Odessa, and Transcarpathian schools of painting is also conducted. The path of development of the plein air landscape in all its aspects is considered: the choice of motif, the variety of color preferences and technical techniques, the transitional stage of creating a landscape is revealed – from working on it according to the imagination in the workshop to writing the work directly in the plein air. Much attention is paid to the analysis of the stages of performing plein air sketches and landscape works, starting from the search for a motif, the color range of the state of nature and the characteristic features inherent in a particular landscape. The features of using various materials and techniques in landscape painting are analyzed. In addition, the article presents reproductions of the author's works and summarizes the experience in creating sketches and picturesque landscapes. The authors sought to motivate and help students in finding their own artistic skills, relying on the achievements of world and national art schools.

Key words: *impressionism, painting, landscape, plein air, sketch, sketch, picture.*

Вступ. При роботі над пленерним пейзажем митці будь-якого рівня майстерності, доволі часто зіштовхуються з цілою низкою творчих проблем, в незалежності від їх живописної техніки:

1. Композиція – вибір формату твору, де знаходиться лінія горизонту, характер перспективи (посиленої, знизу, згори), а також знаходження композиційного центру в етюді до майбутньої картини.

2. Вирішення тональності та кольорової гами, а саме визначення найсвітліших та найтемніших плям та вирішення теплохолодності етюдів та самої картини.

3. Вибір техніки, або манери виконання, нюансів кольору, фактур (гладкої чи корпусної), відтворення матеріальності, звертається увага на передачу сонячного чи похмурого стану природи, освітлення – ранку, дня чи вечора.

4. Робота над деталями, характеру землі і неба, дерев, кущів, води та віддзеркалень у ній.

5. Узагальнення тональної та кольорової гам роботи через лесування.

Ці проблеми одночасно стають головними задачами, або етапами виконання пленерного пейзажу будь-якої ступені складності.

Проводячи практичні заняття зі студентами спеціальності «Дизайн», автори статті прийшли до висновку, що у своїй більшості здобувачі освіти не розуміють основних принципів роботи на пленері та особливостей створення пейзажного твору. Сучасні художники, які працюють у цьому напрямку, не залишають узагальнюючих професійних порад, а в багатьох випадках ці поради мають несистемний характер [1–5]. Література подібної тематики видана, переважно, у минулому столітті, і, як правило, недоступна студентам. Тому автори статті ставлять за мету висвітлити історичний контекст розвитку пленерної практики та опрацювати систему фахових порад для опанування пленерного жанру.

Матеріали та методи. Як самостійний жанр пейзаж не відразу з'явився в європейському

образотворчому мистецтві. Із самого початку він слугував фоном для сюжетно-тематичних, релігійних творів або портрету. Пейзажний фон створювався в майстерні і способи його написання не відрізнялися від фігур людей або натюрморту. Відокремлюватися в мистецтві як жанр, пейзаж почав у XVII–XVIII ст. у творчості голландських, англійських та італійських художників, проте підходи до написання пейзажу не були відразу знайдені. Пейзаж створювався в майстерні за уявою або по пам'яті, а також використовувалися графічні начерки та замальовки. В межах жанру з'явилися різні види пейзажних творів: ландшафтний, міський (ведута), марина, міфологічний пейзаж тощо.

В процесі розвитку жанру художники зрозуміли, що у пейзажі необхідно відтворити стан природи, освітлення, повітря, матеріальність води, тощо, тобто ті сторони живопису, які не були особливо важливими у сюжетній картині або портреті. Стало зрозуміло, що створювати пейзаж необхідно за іншими принципами, потрібно вийти на натуру і писати пейзаж на повітрі, або як ми тепер говоримо, – на пленері. Пленер (від фр. *en plein air* – «на відкритому повітрі») – у живописі це термін, який позначає передачу в картині всього багатства змін кольору, зумовлених дією сонячного світла й атмосфери [4, с. 258–260]. Пленерний живопис виокремився в результаті роботи художників на відкритому повітрі, а не в майстерні. З цього часу для роботи на пленері стали використовувати розкладні мольберти, фарби в тубах та інше зручне приладдя, і, завдяки цьому, що вплинуло на можливість створювати живописні твори безпосередньо з натури.

Першими художниками-пленеристами стали англійські живописці Річард Паркс Бонінгтон (рис. 1 а) та Джон Констебл (рис. 1 б), французькі – такі як Жан-Баптист Каміль Коро (рис. 2) і митці барбізонської школи [6]. Пейзажні твори наповнилися чистими яскравими кольорами, відчуття свіжості повітря, глибиною простору атмосфери [4, с. 258–260; 6].

а

б

Рис. 1. Пейзажі: а – Ричарда Паркса Бонінгтона [8]; б – Джона Констебла [6]

Рис. 2. Пейзаж Жана-Батиста Каміля Кора [9]

а

б

Рис. 3. Пейзажні твори: а – Клода Моне; б – Альфреда Сіслея [7]

Починаючи з XIX ст. пейзаж стає повноцінним жанром образотворчого мистецтва, у нього з'явилися свої поціновувачі, свої глядачі. Подальший розвиток жанру пов'язаний зі стилем «імпресіонізм» і творчістю таких

майстрів, як Клод Моне, Огюст Ренуар, Альфред Сіслей та багато інших прекрасних художників [8, с. 172–190].

В українському мистецтві ці тенденції також розповсюдилися в кінці XIX ст. Серед

художників плереристів цієї доби можна виділити Сергія Васильківського, Петра Левченка (рис. 4 б), Кіріака Костанді, Михайла Беркоса (рис. 4 а), Михайла Дерегуса (рис. 7 б) та інших. У ХХ ст. українські художники та майстри плеру досягли надзвичайно високих вершин в мистецтві пейзажу, стали в рівень з найвидатнішими митцями світового рівня.

Варто також виділити творчість Миколи Бурачека (рис. 5), Олексія Шовкуненка (рис. 6) [8, с. 192–193], Миколи Глуценка (рис. 8 б) [3], Сергія Шишка, Тетяни Яблонської (рис. 9) [5, с. 110–111, 114–115], відомих представників харківської (рис. 4 – рис. 5), одеської, закарпатської шкіл живопису (рис. 7 а, рис. 8 а).

Результати. Формування практичних рекомендацій щодо особливостей виконання

пейзажного твору, здійснено на основі проведеного аналізу художньо-стилістичних ознак живописних пейзажів відомих світових і українських живописців та власної педагогічної практики.

Спочатку робота над пейзажем-картиною ґрунтується на виконанні пошукових замальовок, етюдів, ескізів. Якщо в етюді необхідно швидко вхопити стан природи, світло, використовуючи задану кольорову гаму, тому краще не заціклюватися на деталях, а от безпосередньо в живописній картині треба ретельно підходити до кожного етапу, не втративши при цьому свіжості погляду автора на природний мотив у всіх його проявах.

Роботу над пейзажем можна проводити двома методами.

а

б

Рис. 4. Пейзажі: а – Михайла Беркоса [11]; б – Петра Левченка [12]

Рис. 5. Пейзаж Миколи Бурачека [13]

Рис. 6. Пейзажі Олексія Шовкуненка [14]

а

б

Рис. 7. Пейзажі: а – Йосипа Бокшая [15]; б – Михайла Дерегуса [16]

а

б

Рис. 8. Пейзажні твори: а – Адальберта Ерделі [17]; б – Миколи Глушенка [18]

Перший метод – написання пейзажу повністю з натури на пленері. Для цього окрім набору фарб необхідно мати переносний компактний етюдник, парасольку від сонця, тощо. Проте можуть виникнути труднощі в роботі, а саме за один сеанс складно завершити повністю твір, в інший день може інша погода, відповідно інший стан природи.

Таких нюансів може бути безліч, наприклад, несприятлива погода.

Другий метод – це написання етюдів з натури, виконання начерків, або замальовок, а також ескізів та «картонів», а потім створення за підготовчими етюдами та ескізами великоформатного твору в майстерні. Багато художників-пейзажистів користувалися саме

Рис. 9. Пейзажі Тетяни Яблонської [5, 19 – 20]

другим методом роботи, як найбільш зручний та рекомендований для професійних митців та початківців.

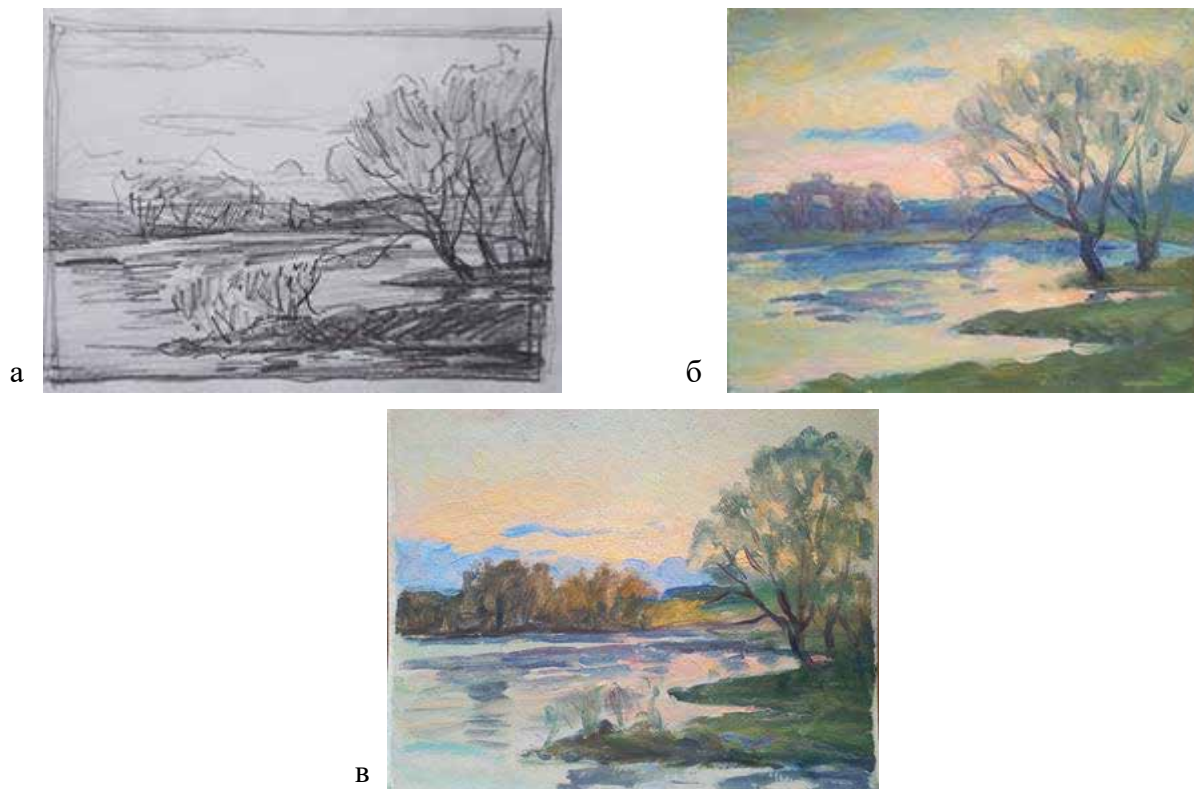
Іноді можна почути твердження про те, що пейзаж можливо написати і за якісною фотографією. Переважно, це стверджують дилетанти. Фотографія, навіть зроблена високоякісною камерою, не в змозі передати нюанси кольору, відтворити відчуття повітряної перспективи, повноцінно відобразити стан природи. Тому робота на пленері є важливою при створенні пейзажу, адже художник безпосередньо отримує емоційний заряд від споглядання натури.

Для роботи на пленері необхідно мати етюдник з набором фарб і пензлів, погрунтоване полотно, або картон. На випадок сонячної погоди необхідно мати велику сонцезахисну парасольку. Писати роботу безпосередньо на відкритому сонці не рекомендується, оскільки це може вплинути на загальний колорит етюд. Спочатку краще виконати композиційні начерки на папері,

далі – рисунок без надлишкової деталізації. На наступному етапі необхідно передати кольорові стосунки та локальні кольори елементів пейзажу з врахування повітряної перспективи. Тільки після чого слід приступати до деталізації. Закінчується робота узагальненням кольору, форми, матеріальності об'єктів. Необхідно пам'ятати, що тільки завдяки великій увазі, зібраності та самоконтролю можна досягти позитивних результатів в живописі на пленері.

Прикладом методичного підходу до виконання пленерного пейзажу із зображенням мотиву, починаючи від етюдів та ескізів (рис. 10 – рис. 11) до завершеної картини (рис. 12) наведено низку робіт з краєвидами Поділля авторства старшого викладача кафедри рисунку та проєктної графіки Хмельницького національного університету Віктора Трачука.

Старшим викладачем кафедри рисунку та проєктної графіки Хмельницького національного університету Владиславом Литвиненком

**Рис. 10. Етапність роботи над пейзажним твором «Повінь, весна іде» Віктора Трачука:
а – графічний ескіз, б – живописний ескіз, в – етюд мотиву**

**Рис. 11. Приклади додаткових етюдів до пейзажної картини Віктора Трачука «Повінь, весна іде»
(картон, олія, 2024)**

Рис. 12. Віктор Трачук «Повінь, весна іде» (2024 р., п.о.; 51х65)

представлено репродукції власних плерних етюдів пейзажів, виконаних в як під час навчання у Харківській державній академії дизайну та мистецтв, так і в подальшій творчій діяльності. Ці етюди виконані під час студентської навчальної плерної практики

в Криму (рис. 13), на Слобожанщині (рис. 14) та у його рідному місті Харкові (рис. 15). Твори написані олійними та гуашевими фарбами. Прикладом виконання картини в кілька сеансів наведено пейзаж «Осінь у Художньому училищі» (рис. 16).

Рис. 13. Пейзажні етюди Владислава Литвиненка, що виконані олійними фарбами на картоні (Крим, 2005–2009 рр.)

Рис. 14. Етюди пейзажів Владислава Литвиненка, що виконані олійними фарбами на картоні (Слобожанщина, 2006 р.)

Рис. 15. Етюди пейзажів Владислава Литвиненка (Харків, 2002–2012 рр.), виконані:
а – аквареллю; б – олією; в – гуашшю

Створення пейзажу аквареллю «Річка Вовк» старшим викладачем Антоніною Шерстинюк є творчим процесом з натури, з дотриманням загальних правил та принципів живопису. Основним завданням твору є яскраве та детальне відтворення заходу сонця на березі річки Вовк в м. Летичів Хмельницької області. У пейзажі використані різні акварельні техніки: по-сухому, по-вологому, лесування та інші. Композиційно картину побудовано у балансі між різними елементами: небо, вода, беріг; світло та тінь. Кольори є гармонійними, які доповнюють один одного. Стиль відрізняється від інших емоційним зверненням до почуттів глядачів – відчуття проміння

сонця, яке щезає. Живопис «Річка Вовк» має визначний розмір 45х64, що написаний 2022 р. на березі річки, яка впадає у Південний Буг. Твір виконано за кілька сеансів.

Отже, виконання плерного акварельного пейзажу рекомендовано здійснювати, притримуючись такої етапності:

1. Підготовка матеріалів: акварельні фарби, пензлі, палітру, акварельний блокнот або аркуш паперу, ємність з водою та губку або серветки для видалення зайвої вологості з пензлів.

2. Вибір місця та композиції. Для початку слід виконати маленькі пошукові варіанти. Для цього варто обрати місце, яке найкраще

Рис. 16. Владислав Литвиненко, «Осінь у Художньому училищі» (2009 р., п.о., 70х55)

надихає, або скористатися фотографією завчасно вибраного місця як основою для пошукового малюнку та виконати його напередодні пленеру.

3. Початок роботи: лесування паперу ультрамарином тіньових місць майбутнього пейзажу. Отже, необхідно змочити папір або блокнот водою за допомогою пензля. Далі можна тонувати папір різними відтінками. Це допоможе створити глибину та настрій пейзажу.

4. Робота з перспективою є важливим завданням під час виконання живопису. Необхідно виявити глибину пейзажу, зображуючи

задній план світлішим та менш деталізованим, а передній план – більш насиченим та з більшою кількістю деталей.

5. Нанесення локальних відтінків фарб на папір. Робити це слід вдумливо та поступово, використовуючи різні кольори та нюанси. Можна робити це шарами, дозволяючи кожному шару висохнути перед нанесенням наступного.

6. Робота з деталями. Додавання деталей, таких як дерева, кущі, каміння та трава, допоможе дати пейзажу більш реалістичний вигляд.

7. На етапі завершення слід дати твору висохнути на відкритому повітрі.

Постійно слід пам'ятати, що акварельна техніка вимагає терпіння, тому не варто поспішати, необхідно давати висихати кожному шарові фарби та не змішувати більше трьох фарб.

Висновки. Пленерний живопис є основою складовою роботи над створенням художньо-творчого твору, зокрема пейзажу.

Отже, досліджуючи творчість західноєвропейських художників та українських корифеїв Петра Левченка, Олексія Шовкуненка, Сергія Шишка, Михайла Беркоса, Михайла Дерегуса, Миколи Бурачека, Миколи Глуценка, Тетяни Яблонської та інших представників харківської, київської, одеської, закарпатської шкіл, можна чітко відслідкувати шлях розвитку пленерного пейзажу у всіх його аспектах: вибір

Рис. 17. Антоніна Шерстинюк, «Річка Вовк» (2023 р., акварель, 45х64)

мотиву, обрання колористичних вподобань та різноманіття технічних прийомів. Варто підкреслити, що майстри українського пленеру досягли надзвичайно високих вершин в мистецтві пейзажу, стали в один рівень з найвидатнішими світовими живописцями.

На думку авторів статті, це має стати для студентів-дизайнерів у їх плерному живописі мотивацією та методологічною допомогою в опануванні вищого рівня майстерності, у піднятті його не лише в творчих здобутках з рисунку або живопису, а й у створенні дизайн-об'єктів.

Література:

1. Кашшай О.С., Кашшай М.А., Біксей Л.І. Художній альбом : Антон Кашшай. Живопис. К., 2018.
2. Ключко Д. Сховане мистецтво. Есеї, розмови, коментарі (за ред. Ірини Магдиш). Київ, ArtHuss, Бек, 2023. 288 с.
3. Блюміна І.М. Микола Глушенко: спогади про художника. Київ : Мистецтво, 2015. 95 с.
4. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художня графіка. Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. Тернопіль : Богдан, 2015. 272 с.
5. Атаян Г., Зайцева І., Самрук Н. Тетяна Яблонська – щоденники, спогади, роздуми. Київ : Родовід, 2020. 584 с.
6. Пленерний живопис. Мистецтво наодинці з природою. URL: <https://kyiv.gallery/statii/plenernyy-zhyvopys-mystetstvo-naodyntsi-z-prirodyu> (дата звернення: 8.01.2024).
7. Альфред Сіслей. URL: <https://gallerix.asia/storeroom/622572445/N/1786117882/> (дата звернення: 8.01.2024).
8. Шпак, В.О. Основи живопису. Акварель. Навчальний посібник. К, 2015. 256с.
9. Artsandculture. URL: <https://artsandculture.google.com/asset/les-salinières-near-trouville-richard-parkes-bonington/9AH4vO2NpJv4Lg?hl=ru&ms=%7B%22x%22%3A0.5%2C%22y%22%3A0.5%2C%22z%22%3A9.420534570263456%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A1.0455814223709052%2C%22height%22%3A1.2374999999999996%7D%7D> (дата звернення: 8.01.2024).
10. Жан Батист Коро. URL: https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Corot_villedavray.750pix.jpg (дата звернення: 9.01.2024).
11. Михайло Беркос. URL: <https://picryl.com/collections/mykhaylo-berkos-18611919-cb66c9> (accessed: 12.01.2024).
12. Петро Левченко. URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/levchenko-petro/#jp-carousel-5796> (accessed: 12.01.2024).
13. Микола Бурачек. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mykola_Burachek_-_A_Cottage_at_Noon_1928.jpg (accessed: 12.02.2024).
14. Олексій Шовкуненко. URL: <https://www.gallerynika.com/artists/shovkunenko-aleksej/> (accessed: 18.02.2024).
15. Йосип Бокшай. URL: <https://www.facebook.com/GalereysNuArt/posts/бокшай-йосип-йосипович-2121891-19101975синевир-1957-полотно-олія-63-х-82-см/5287692504580169/> (accessed: 25.02.2024).
16. Михайло Дергус. URL: <https://artlibraryblog.wordpress.com/2024/12/05/оригінальний-самобутній-графік-укра/> (accessed: 18.03.2024).
17. Адальберт Ерделі. URL: <https://www.wikiart.org/en/adalbert-erdeli/a-road-along-the-river-1940> (accessed: 18.03.2024).
18. Поезія Миколи Глушенка. URL: <https://artmuseum.ks.ua/news/poeziya-zhyvopysu-mykoly-glushhenka.html> (accessed: 27.03.2024).
19. Тетяна Яблонська. У садочку. URL: <https://www.facebook.com/MuseumOfUkrainianPainting/photos/доброго-ранку-народна-художниця-україни-тетяна-яблонська-1917-2005-у-садочку-195/802604345402620/> (accessed: 13.04.2024).
20. Тетяна Яблонська. Осінь в Осокорках. URL: <https://artmuseum.ks.ua/article/yablonska.html> (accessed: 15.04.2024).

References:

1. Kashshai, O.S., Kashshai, M.A., & Biksei, L.I. (2018). Hudognii albom: Anton Kashshai. Zhyvopys [Art album: Anton Kashshai. Painting]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Klochko, D. (2023). Shovane mystetstvo. Essei, rozmovy, comentari [Hidden art. Essays, conversations, comments]. Kyiv: ArtHuss [in Ukrainian].

3. Blumina, I.M. (2015). Mykola Hlushchenko: Spogady pro hudozhnyka [Mykola Hlushchenko: Memories of the artist]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
4. Reznichenko, M.I., & Tverdokhlivova, Y.M. (2015). Hudozhnya grafika. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlya studentiv hudozhnio-grafichnyh facultetiv [Artistic graphics. Educational and methodological guide for students of art and graphic faculties]/ Ternopil: Bohdan [in Ukrainian].
5. Atayan, G., Zaitseva, I., & Samruk, N. (2020). Tetiana Yablonska – shchyodennyk, spogady, rozdumy [Tetiana Yablonska – diaries, memories, reflections] Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].
6. Sait zhurnalu «Kyivska Galereya». Plenernyi zhyvopys. Mystetstvo naodyntsi z pryrodou [Site of journal «Kyiv Gallery» Plein air painting. Art alone with nature]. (n.d.) *kyiv.gallery*. Retrieved from <https://kyiv.gallery/statii/plenernyy-zhyvopys-mystetstvo-naodyntsi-z-pryrodoyu> [in Ukrainian].
7. Sisley, Alfred. (n.d.) Retrieved from <https://gallerix.asia/storeroom/622572445/N/1786117882/>
8. Shpak, V.O. (2015). Osnovy zhyvopysu. Akvarel. Navchalnyi posibnyk. [Fundamentals of Painting. Watercolor. Textbook]. Kyiv [in Ukrainian].
9. Artsandculture. (n.d.) Retrieved from <https://artsandculture.google.com/asset/les-salinieres-near-trouville-richard-parkes-bonington/9AH4vO2NpJv4Lg?hl=ru&ms=%7B%22x%22%3A0.5%2C%22y%22%3A0.5%2C%22z%22%3A9.420534570263456%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A1.0455814223709052%2C%22height%22%3A1.2374999999999996%7D%7D>
10. Corot, Jean-Baptiste Camille. (n.d.) Retrieved from https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Corot_villedavray.750pix.jpg
11. Mykhailo Berkos. (n.d.) Retrieved from <https://picryl.com/collections/mykhaylo-berkos-18611919-cb66c9> [in Ukrainian].
12. Petro Levchenko. (n.d.) Retrieved from <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/levchenko-petro/#jp-carousel-5796> [in Ukrainian].
13. Mykola Burachek. (n.d.) Retrieved from https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mykola_Burachek_-_A_Cottage_at_Noon_1928.jpg [in Ukrainian].
14. Sait zhurnalu «Gallerynika». Oleksiy Shovkunenko. (n.d.) Retrieved from <https://www.gallerynika.com/artists/shovkunenko-aleksej/> [in Ukrainian].
15. Sait zhurnalu «Galereys NuArt». Yosyp Bokshay. (n.d.) Retrieved from <https://www.facebook.com/GalereysNuArt/posts/бокшай-йосип-йосипович-2121891-19101975синемир-1957-полотно-олія-63-х-82-см/5287692504580169/> [in Ukrainian].
16. Mykhailo Derehus. (n.d.) Retrieved from <https://artlibraryblog.wordpress.com/2024/12/05/оригінальний-самобутній-графік-укра/> [in Ukrainian].
17. Adalbert Erdeli. (n.d.) Retrieved from <https://www.wikiart.org/en/adalbert-erdeli/a-road-along-the-river-1940> [in Ukrainian].
18. Sait zhurnalu «Artmuseum». Poesiua Mykoly Hlushchenko [Poetry by Mykola Hlushchenko]. (n.d.) Retrieved from <https://artmuseum.ks.ua/news/poeziya-zhyvopysu-mykoly-glushhenka.html> [in Ukrainian].
19. Tetyana Yablonska. U sadochku [In the garden]. (n.d.) Retrieved from <https://www.facebook.com/MuseumOfUkrainianPainting/photos/доброго-ранку-народна-художниця-україни-тетяна-яблонська-1917-2005-у-садочку-195/802604345402620/> [in Ukrainian].
20. Tetyana Yablonska. Osin na Osokorkah [Autumn in Osokorky]. (n.d.) Retrieved from <https://artmuseum.ks.ua/article/yablonska.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 11.07.2025

Прийнято: 16.08.2025

Опубліковано: 10.10.2025